

დაგარაღებულის გარდაცვალებისას ზიანის ანაზღაურების პრობლემა

მიხეილ ბიჭია

*სამართლის დოქტორი, თსუ-ის მონვეული ლექტორი,
ევროპის სასწავლო უნივერსიტეტისა და საქართველოს
დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოც.
პროფესორი, ადვოკატი*

საკვანძო სიტყვები: დელიქტი, გარდაცვალება,
ანაზღაურება

შესავალი

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში ერთ-ერთ ყველაზე ნაკლებად დამუშავებულ საკითხად შეიძლება ჩაითვალოს დაზარალებულის გარდაცვალებისას ზიანის ანაზღაურება, მით უმეტეს, სპეციალური მონოგრაფიის ფარგლებში. საგულისხმოა, რომ კანონმდებელმა დამოუკიდებელი მუხლი მიუძღვნა დაზარალებულის გარდაცვალებისას წარმოშობილ დელიქტურ ვალდებულებას, რაც მისთვის დამახასიათებელი გარკვეული თავისებურებებით იყო განპირობებული. ამდენად, საკითხის არსის გასარკვევად დასადგენია, რომელია ამ დელიქტური ვალდებულების სპეციფიკური მახასიათებლები.

მართალია, საკითხი მრავალკომპონენტიანია, მაგრამ წინამდებარე სტატიის ფარგლებში აქცენტი გაკეთდა სსკ-ის 1006-ე მუხლის სტრუქტურულ ანალიზზე. შესაბამისად, კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, უნდა განისაზღვროს დასახელებული მუხლის გამოყენების წინაპირობები და ხელყოფის იურიდიული შედეგები. ამასთან, პრობლემის შესწავლა საინტერესოა სასწავლო-აკადემიური თვალსაზრისითაც.

კვლევა საინტერესოა პრაქტიკული თვალსაზრისითაც. ამ გაგებით, შესასწავლია, ერთი მხრივ, გარდაცვალებით

დამდგარი ზიანის ანაზღაურების საკითხის შესახებ საქართველოს ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკა, მეორე მხრივ, დასაბუთებია, რა მოთხოვნები წარმოეშობა დაზარალებულის კმაყოფაზე მყოფ სუბიექტებს ამ პირის გარდაცვალების შედეგად. უფრო ზუსტად რომ აღინიშნოს, გასარკვევია, რამდენად შეიძლება სსკ-ის 1006-ე მუხლით როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. ამ ასპექტებს, გარდა თეორიულისა, დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს, ვინაიდან შეიძლება შეეხოს კონკრეტული პირის ინტერესების დაცვას.

საკითხი კიდევ უფრო აქტუალურია, თუ მხედველობაში იქნება მიღებული ის, რომ ყველა კანონისმიერი ვალდებულება, მათ შორის დელიქტური ვალდებულება, ემსახურება დამაბალანსებელი და კომპენსატორული ფუნქციის მიღწევას.¹ შესაბამისად, ამ გაგებით, განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა სსკ-ის 1006-ე მუხლში ასახული დელიქტური ვალდებულების სპეციფიკური თავისებურებების გამოკვლევა.

ზემოთ ჩამოთვლილი ასპექტები შესწავლილია დოგმატურ-ნორმატიული, შედარებითსამართლებრივი, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდებზე დაყრდნობით, რომლებიც პრობლემის შესახებ სრულყოფილი წარმოდგენის შესაძლებლობას იძლევა.

1. სსკ-ის 1006-ე მუხლის სტრუქტურული ანალიზი

სსკ-ის 1006-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში ზიანის მიმცენებელმა სარჩოს დანესებით უნდა აუნაზღაუროს ზიანი იმ პირებს, რომელთა რჩენაც დაზარალებულს ევალებოდა. ეს ვალდებულება ძალაშია, ვიდრე დაზარალებული ვალდებული იქნებოდა სარჩო ეხადა.

1 იხ. Staake M., 2014. Gesetzliche Schuldverhältnisse, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, S. 5.

1.1. დაზარალებულის გარდაცვალება

ადამიანი შედგება სულისა და სხეულისგან. ფიზიკური პირის ინტერესების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია ორივე (სხეულებრივი და არამატერიალური) სფეროს დაცვა.² სიცოცხლე უზენაესი სამართლებრივი სიკეთეა, რომლის ხელყოფაც დაუშვებელია.³ შესაბამისად, სსკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით, ამ სიკეთეების მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ხელყოფა წარმოშობს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნებს.⁴ ეს მუხლი კიდევ უფრო საინტერესოა, ვინაიდან სსკ-ის 1006-ე მუხლიდან გამომდინარე მოთხოვნები მოიაზრებს სსკ-ის 992-ე მუხლის წინაპირობების არსებობას. სსკ-ის მე-11 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, სიცოცხლე ინცეზა დაბადების დასრულების მომენტიდან. თუმცა ემბრიონის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა, თუ ის დედის საშვილოსნოშია (სსკ-ის მე-11 მუხლის მე-2 ნაწილი)⁵, უკვე დაცვის ღირსია და შეიძლება აიღი ინფექციის გზით შეიღახოს, როგორც დაცული სიკეთე. თუ მოქმედებას მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და სხეულის ხელყოფა (ე. წ. „მიზმობრივი დანაშაულის“ მოძღვრება), ეს უკანასკნელი განსაზღვრავს ამ მოქმედების მართლწინააღმდეგობას. ამასთან, სამედიცინო მკურნალობამ (მაგალითად, ოპერაციამ ან სხვა ანალოგიურმა ჩარევამ) შეიძლება დააზიანოს სხეული და ჯანმრთელობა, რამდენადაც ილახება სხეულებრივი ხელშე-

2 იხ. Schnellhammer K., 2014. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen, samt BGB Allgemeiner Teil, 9. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, S. 706.

3 სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და სხვა არაქონებრივი სიკეთეების დაცვასთან დაკავშირებით იხ. Werthwein S., 2009. Das Persönlichkeitsrecht im Privatrecht der VR China, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, Berlin, S. 65-68, 165.

4 იხ. Kötz H., Wagner G., 2013. Deliktsrecht, 12. Auflage, München, S. 146.

5 მართალია, უშუალოდ მუცლადყოფნისას მიყენებული ზიანის ანაზღაურებაზე ქართულ სამართალში არაფერია ნათქვამი, მაგრამ ჩანასახისთვის ზიანის მიყენების შემთხვევაშიც უნდა იყოს გამოყენებული სსკ-ის 992-ე მუხლი, განვრცობითი განმარტების მიხედვით. გელაშვილი ი., 2012. ჩანასახის სამართლებრივი მდგომარეობა, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 38.

უხელოობა. თუმცა ექიმს უფლება აქვს პაციენტის ჯანმრთელობას ან სხეულს ზიანი მიაყენოს მხოლოდ მაშინ, თუ აღნიშნულზე პაციენტმა თანხმობა გამოხატა. შესაბამისად, მისი თანხმობის გარეშე ადამიანის სხეულის ან ჯანმრთელობის ნებისმიერი საექიმო ჩარევა, ძირითადად, მართლსაწინააღმდეგოა.⁶

ზიანი, რომელიც ამ დელიქტური ვალდებულების წარმოშობის საფუძველია, ეხება სიცოცხლის ხელყოფას. თვით სიცოცხლის უფლება არის აბსოლუტური უფლება, ვინაიდან მას უპირისპირდება არა კონკრეტული პირის, არამედ ყველა მესამე პირის მოვალეობა, თავი შეიკავოს ამ უფლების ხელყოფისგან.⁷ შესაბამისად, საქმე ეხება აბსოლუტურ უფლებას, რომელიც უპირატესი მნიშვნელობისაა რელატიურ უფლებებთან შედარებით,⁸ აბსოლუტური უფლების ხელყოფის შემთხვევები კი განიხილება დელიქტურ ვალდებულებებზე.⁹ ამდენად, სიცოცხლის უფლების, როგორც აბსოლუტური უფლების, შელახვით წარმოიშობა დელიქტური ვალდებულება, რომელიც სსკ-ის 1006-ე მუხლშია გამყარებული.

კანონის თანახმად, დაზარალებულის გარდაცვალება უკავშირდება უფლებაუნარიანობის შეწყვეტას. გარდაცვალების მომენტად მიიჩნევა თავის ტვინის ფუნქციონირების შეწყვეტა (სსკ-ის მე-11 მუხლის მე-3 ნაწილი).

1.2 მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება

სსკ-ის 1006-ე მუხლის გამოყენების აუცილებელი წინაპირობაა, რომ ზიანის მიმყენებლის ქმედება იყოს არა-მართლზომიერი. ქმედების მართლ-წინააღმდეგობის შეფასების მიმართ ვრცელდება იგივე წესი, რომელსაც ითვალისწინებს ზოგადად ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი (სსკ-ის 992-ე მუხლი). საქმე ისაა, რომ ქმედება მაშინაა მართლსაწინააღმდეგო, როცა, ერთი მხრივ, პირი ხელყოფს სხვის უფლებებს და არა აქვს ამის უფლებამოსილება, მეორე მხრივ კი, არღვევს სამართლის ნორმებს.¹⁰

ქმედება, იურიდიული გაგებით, გულისხმობს უმოქმედობასაც. შესაბამისად, ვალდებულება შეიძლება წარმოშვას როგორც პოზიტიურმა ქმედებამ (=მოქმედება), ისე უმოქმედობამ.¹¹

ფაქტობრივად, სიცოცხლის ხელყოფა შეიძლება უკავშირდებოდეს განზრახ მკვლელობას,¹² რომელიც სისხლისსამართლებრივად შეიძლება დასჯადი იყოს. თუმცა თუ მოცემულ შემთხვევაში არაა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები (მაგალითად, აუცილებელი მოგერიება), პირი პასუხს არ აგებს სისხლის სამართლის წესით. შესაბამისად, თუ სიცოცხლის ხელყოფა კანონის ამ მოთხოვნას არ შეესაბამება, შეიძლება ის დაკვალიფიცირდეს კანონდარღვევად. ამასთან, თუ ზიანი მართლზომიერების, კერძოდ, აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში დადგა, ის არ ანაზღაურდება, ვინაიდან ქმედების მართლწინააღმდეგობა გამოირიცხება.¹³ თუმცა გამონაკლისის სახით უკიდურესი აუცილებლობის დროს ზიანის ანაზღაურება ეკისრება იმას, ვინც უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში მოქმედებდა, იმ საფრთხის თავიდან

ამ ორი მოსაზრების შესახებ იხ. Hampel M., 2009. Das private Bauvertragsrecht im russischen Recht, Ein bewertender Vergleich zum deutschen Recht, Frankfurt am Main, S. 411-412.

6 იხ. Ehmann H., 2013. Deliktsrecht mit Gefährdungshaftungsrecht, Lehrbuch, München, S. 52-53.

7 აბსოლუტურ უფლებაზე იხ. Иоффе О., 1958. Советское гражданское право, общая часть. право собственности. общее учение об обязательствах, Изд. Ленинградского Ун-та, Ленинград, стр. 75.

8 იხ. დუნდუა მ., 2009. დელიქტური პასუხისმგებლობისა და სახელმწიფო პასუხისმგებლობის თანაფარდობა, „სამართლის ჟურნალი“, №1, გვ. 59.

9 იხ. Jousen J., 2008. Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, Stuttgart, S. 17, 50; ასევე, იხ. Schmidt E., 2004. Das Schuldverhältnis, Eine systematische Darstellung des Allgemeinen Schuldrechts, C. F. Müller Verlag, Heidelberg, S. 23-24.

10 ამ ორი მოსაზრების შესახებ იხ. Hampel M., 2009. Das private Bauvertragsrecht im russischen Recht, Ein bewertender Vergleich zum deutschen Recht, Frankfurt am Main, S. 411-412.

11 Schmidt R., 2003. Das Schuldrecht Besonderer Teil II – Gesetzliche Schuldverhältnis, 1. Auflage, Grasberg bei Bremen, S. 190-191.

12 იხ. Fuchs M., Pauker W., 2012. Delikts- und Schadenersatzrecht, 8. Auflage, Heidelberg, S. 12.

13 სამართლებრივად აღიარებული მოცემული სპეციალური პიროვნული უფლებების შესახებ იხ. Werthwein S., 2009. Das Persönlichkeitsrecht im Privatrecht der VR China, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, Berlin, S. 65-68, 165.

ასაცილებლად მიყენებული ზიანი, რომელიც მოცემულ შემთხვევაში სხვა გზით ვერ იქნებოდა აცილებული და, თუ დამდგარი ზიანი აცდენილ ზიანზე ნაკლებმნიშვნელოვანია (სსკ-ის 117-ე მუხლი).¹⁴ არაა გამორიცხული, სამართალდარღვევა შეიქცავდეს დანაშაულის ნიშნებსაც, რაც შეიძლება სამართალდამრღვევისთვის როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი, ისე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძველი გახდეს (სანქციათა კუმულაცია).

რაც შეეხება ბრალს, დელიქტური ვალდებულების საერთო საფუძვლები ვრცელდება სსკ-ის 1006-ე მუხლზე ბრალთან დაკავშირებითაც. როგორც ცნობილია, ქართულ სამოქალაქო სამართალში უარყოფილია ბრალის საბჭოური კონცეფცია იმის თაობაზე, რომ ბრალი პირის ფსიქიკური დამოკიდებულებაა მის მიერ ჩადენილი ქმედებისა და დამდგარი შედეგისადმი. მოქმედი თეორიის მიხედვით, ბრალის ცნებაში ამოსავალია სამოქალაქო ბრუნვისთვის ჩვეული ყურადღებიანობის მოთხოვნათა გათვალისწინება. დღესდღეობით სამოქალაქო კოდექსი ეფუძნება ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს.¹⁵ ამდენად, ბრალის დეფინიცია უნდა შეიცავდეს მართლწინააღმდეგობის არსებობაზე მითითებას.¹⁶ პირი მოქმედებს ბრალეულად, როცა პირს გაცნობიერებული აქვს და სურს, ან არ სურს რა სხვისთვის ზიანის მიყენება, ის სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილისათვის საჭირო გულმოდგინებისა და წინდახედულების გაუთვალისწინებლობით არღვევს კანონით თუ ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ვალდებულებას.¹⁷ ამდენად,

მოცემულ შემთხვევაშიც ზიანის მიმყენებელი შეიძლება მოქმედებდეს განზრახ ან გაუფრთხილებლობით.

1.3. მიზანობრივი კავშირი

სსკ-ის 1006-ე მუხლით დადგენილი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია, რომ ხელმყოფის მართლწინააღმდეგო ქმედებით დადგეს დაზარალებულის გარდაცვალება, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს ნორმა არ გამოიყენება. სსკ-ის 1006-ე მუხლი არის სწორედ გამონაკლისი წესი იმ პრინციპიდან, რომლის თანახმად, მხოლოდ დაზარალებულია უფლებამოსილი, იღავოს ზიანის ანაზღაურებაზე, ვინაიდან უფლებას ანიჭებს დაზარალებულთან ახლოს მყოფ პირებს, რომლებმაც გარდაცვალებით მარჩენალი დაკარგეს. ამდენად, მოცემული მოთხოვნის წარდგენის წინაპირობა „გარდაცვალების სახით“ არსებობს, მაშინ როცა მარჩენალის გარდაცვალება უნებართვო მოქმედების ადეკვატური შედეგია.¹⁸

1.4. ზიანის ანაზღაურების მიღებაზე უფლებამოსილი პირები

სსკ-ის 1006-ე მუხლის ფარგლებში პასუხისმგებლობის დაკისრება უკავშირდება, ასევე, იმ პირების დადგენას, რომლებიც უფლებამოსილი არიან, მიიღონ მარჩენალისთვის ზიანის მიყენების გამო კომპენსაცია.

მოცემულ შემთხვევაში ზიანის ანაზღაურების მიღების უფლება აქვთ, უპირველეს ყოვლისა, მემკვიდრეებს, ასევე, იმ პირებს, რომლებიც გარდაცვლილის კმაყოფაზე იმყოფებოდნენ. ესენი არიან სსკ-ის, საოჯახო სამართლის შესაბამისი მუხლებით უფლებამოსილი პირები, კერძოდ:

ა) მეუღლეები და ბავშვები (აყვანილი

14 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2001. წიგნში „სსკ-ის კომენტარი“, წ. II, ტ. II, „სამართალი“, თბილისი, გვ. 380, 382-383; მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებებზე, ასევე, იხ. ცერცვაძე გ., 2014. სახელმძღვანელო სამართალი (რედ. ჯუღელი გ.), თბილისი, გვ. 685.

15 ზოიძე ბ., 2001. სსკ-ის კომენტარი (რედ. ჭანტურია ლ.), „სამართალი“, თბილისი, გვ. 370-371.

16 Романова Н. А., 2008. К вопросу о дефинициях вины в гражданском праве, в Научный журнал КубГАУ, № 41 (7), стр. 22.

17 იხ. ქოჩაშვილი ქ., 2009. ბრალი, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, №1, გვ. 88-89.

18 იხ. Michael E. Zeising, 2004. Der Nasciturus im Zivilverfahren, Göttingen, S. 86.

ბავშვი, ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვი), ასევე, პირდაპირი ხაზის ნათესავები¹⁹, გარდაცვლილის მშობლები;

- ბ) არაშრომისუნარიანი პირები, რომლებიც იმყოფებოდნენ დაზარალებულის რჩენაზე;
- გ) პირები, მართალია, არ იყვნენ დამოკიდებული დაზარალებულის რჩენაზე, თუმცა მის სიკვდილამდე ჰქონდათ მისგან სარჩოს მიღების უფლება;
- დ) დაზარალებულის ბავშვი, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგ დაიბადა.²⁰

საქმე ისაა, რომ მოცემულ შემთხვევაში აქცენტია გადატანილი სარჩოზე, რომელიც შეიძლება გულისხმობდეს არა მხოლოდ ნაღდი ფორმით ხარჯების ანაზღაურებას, არამედ როგორც საოჯახო მეურნეობის წარმართვას, ისე ბავშვების სოციალურ დახმარებასა და მზრუნველობას.²¹

რაც შეეხება სარჩოს ოდენობის გამოანგარიშებას, ყოველთვიური სარჩოს სახით ზიანის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრის კრიტერიუმია ხელფასის ის ოდენობა, რასაც დაზარალებული დაწესებულებიდან ჯანმრთელობის დაზიანებამდე იღებდა და რასაც ის მიიღებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება. ამასთან, სარჩოს ანაზღაურების სამართლებრივი საფუძველია სსკ-ის 408-ე მუხლი, რომლის 1-ლი ნაწილის მიხედვითაც, იმ პირმა, რომელსაც ზიანის ანაზღაურება ევალეობოდა, უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ სხეულის დაზიანებით ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების შედეგად დაზარალებულს წაერთვა შრომის უნარი ან შეუმცირდა იგი, ანდა იზრდება მოთხოვნები, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაურდეს ზიანი ყოველთვიური

სარჩოს გადახდით.

ამდენად, სსკ-ის 1006-ე მუხლით განსაზღვრულია სარჩოს მიღების უფლება, ხოლო სარჩოს გადახდაზე ვალდებულ პირად მიიჩნევა ზიანის მიმყენებელი, ანუ პირი, რომლის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის არის მიზეზობრივი კავშირი.²²

1.5. სარჩოს გადახდის ვალდებულების ხანმრძლივობა

სსკ-ის 1006-ე მუხლის თანახმად, დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში ზიანის მიმყენებელმა სარჩოს დაწესებით უნდა აუნაზღაუროს ზიანი იმ პირებს, რომელთა რჩენაც დაზარალებულს ევალეობოდა. ეს ვალდებულება ძალაშია, ვიდრე დაზარალებულს უნდა ეხადა სარჩო. დაზარალებულს შეუძლია, სარჩოს სანაცვლოდ ერთჯერადი ანაზღაურება მოითხოვოს, თუკი არსებობს ამის მნიშვნელოვანი საფუძველი (სსკ-ის 1006-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). „შრომითი მოვალეობის შესრულებისას მუშაკის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების წესის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2007 წლის 24 მარტის №53 დადგენილების მე-2 მუხლის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 9 თებერვლის №48 ბრძანებულების მოთხოვნათა დაცვით დანიშნული სარჩო უნდა აანაზღაუროს დამსაქმებელმა ან მისმა უფლებამონაცვლემ. თუმცა აქედან არსებობს ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული გამონაკლისი, როცა დამსაქმებლის გაკოტრების ან ლიკვიდაციის დროს წყდება დანიშნული სარჩოს გაცემის ვალდებულება.²³

ამასთან, კანონმდებელი არ უთითებს იმაზე, რომ სარჩოს გადახდის ვალდებულება დაკავშირებულია დაზარალებულის სა-

19 იხ. Drees Jost-Detlef, 1994. Schadensberechnung bei Unfällen mit Todesfolge, 2. Auflage, Karlsruhe, S. 7, 16.

20 მაჭარაშვილი ო., 2000. დელიქტები საერთაშორისო კერძო სამართალში, უურნ. „ალმანახი“, №15, გვ. 24.

21 იხ. Drees Jost-Detlef, 1994. Schadensberechnung bei Unfällen mit Todesfolge, 2. Auflage, Karlsruhe, S. 18.

22 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№ას-942-900-2013).

23 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-363-342-2014).

პენსიო ასაკის მიღწევასთან. მხარის მიერ შრომისუნარიანობის დაკარგვა კი შეფასებითი კატეგორიაა. მოხმობილი ნორმის მიზნებიდან გამომდინარე, რომელიც იცავს სარჩენი პირის ინტერესებს, სარჩოს გადახდის ვალდებულება არ უნდა შეეხოს მარჩენალის საპენსიო ასაკს, ვინაიდან ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო საამისო უნარის არსებობის შემთხვევაში საპენსიო ასაკის მიღწევისთანავე არ ისპობა პირის შესაძლებლობა, მიიღოს შემოსავალი.²⁴

2. დაზარალებულის გარდაცვალებით წარმოქმნილი იურიდიული შედეგები

2.1. ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების თავისებურება

სსკ-ის მე-19 მუხლით აღიარებულია, რომ სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისათვის მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა გარდაცვალების შემდეგ დაუშვებელია.²⁵ დაზარალებულის პირადი სიკეთეების დასაცავად სხვა პირთა მხრიდან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა გამოიწვევს. ფაქტობრივად, აღნიშნულის გამოძახილია სსკ-ის 1006-ე მუხლიც, ვინაიდან სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, არაქონებრივი ზიანი შეიძლება ანაზღაურდეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში და სსკ-ის 1006-ე მუხლში ზიანის (და არა მორალური ზიანის) ანაზღაურებაზეა აქცენტი გაკეთებული. ამდენად, სსკ-ის 1006-ე მუხლი ეხება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, რომელიც სარჩოს მიღებაში გამოიხატება.

24 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№ას-942-900-2013).
25 იხ. ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, „ბონა კაუზა“, თბილისი, გვ. 250.

ის მოიცავს სარჩოს მიღების უფლებას, რომელიც გამოიყენება მატერიალური დახმარების სანაცვლოდ.²⁶

2.2. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების თავისებურება

ცნობილია, რომ სამართლებრივ ურთიერთობაში ადამიანი მონაწილეობს პირისა და პიროვნების სახით. ისინი მიიჩნევა ადამიანის ორ ურთიერთგანსხვავებულ იპოსტასად. ადამიანს, როგორც პირს, ანუ სამართლის სუბიექტს, აქვს უფლება-მოვალეობანი. ფიზიკური პირი, როგორც სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი, გარდაცვალებით ქრება. რაც შეეხება პიროვნებას, მასში მოიაზრება ადამიანის სულიერ ღირებულებათა ერთობლიობა და ის სამართლებრივი დაცვის საგანია. ადამიანი, როგორც პიროვნება, განიხილება განსაკუთრებულ სულიერ ღირებულებად, რომელიც შეიძლება გარდაცვალებით კი არ გაქრეს, არამედ, პირიქით, მისი სოციალური ზემოქმედება გაგრძელდეს. იგი რჩება ადამიანთა ცნობიერებაში და სიკვდილის შემდეგაც ინარჩუნებს ღირებულებას საზოგადოებისთვის. ამ გაგებით, კანონით დაცულია პიროვნება, ვიდრე არ შეწყდება მისი სოციალური ზემოქმედება.²⁷ შესაბამისად, იბადება კითხვა: სსკ-ის 1006-ე მუხლის თანახმად, დაიშვება თუ არა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება?

სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილიდან გამომდინარეობს, რომ არაქონებრივი ზიანისათვის ფულადი ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში. ე.ი. ეს ნორმა გამოიწვევს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაკმაყოფილების შესაძლებლობას, თუ კანონით პირდაპირ არ არის ასეთი მოთხოვნის დაკმაყოფილება დადგენილი.²⁸ მოქმედი კა-

26 იხ. Michael E. Zeising, 2004. Der Nasciturus im Zivilverfahren, Göttingen, S. 86.
27 იხ. ნინიძე თ., 2002. პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ, წიგნში „სსკ-ის კომენტარი“, წ. I, „სამართალი“, თბილისი, გვ. 78-79.
28 იხ. ცისკაძე მ., 2008. სხეულის დაზიანებისთვის

ნონმდებლობა (სამოქალაქო კოდექსი, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, კანონი „რეკლამის შესახებ“ და სხვ.), მართალია, ითვალისწინებს არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურებას სხვადასხვა შემთხვევაში, მათ შორის სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენების დროს, მაგრამ არა სიცოცხლის ხელყოფისას. ამასთან, სახელმწიფოებო თუ დელიქტური ურთიერთობის დროს (მით უმეტეს, პირის გარდაცვალებისას) შეიძლება რეალურად მართლაც დადგეს მორალური ზიანი, მაგრამ, თუ კანონით არაა გათვალისწინებული მისი ანაზღაურება, ის არ ანაზღაურდება. დაზარალებულის გარდაცვალების შემთხვევაში ანაზღაურდება მხოლოდ მატერიალური ზიანი (სსკ-ის 1006-ე მუხლი). აქ საგულისხმოა, რომ არაქონებრივი ზიანი პიროვნული უფლებების ხელყოფით გამოწვეული ზიანია, რომლის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს მხოლოდ ამ უფლებათა სუბიექტს, სხვა პირი, ფაქტობრივად, არაა უფლებამოსილი, მოითხოვოს ანაზღაურება. არამატერიალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნა გარდაცვალების შემდეგ დაუშვებელია. ეს კონცეფცია ეფუძნება სსკ-ის მე-19 მუხლით დადგენილ წესს, რომლითაც განისაზღვრება, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები შეუძლია გამოიყენოს იმ პირმაც, რომელიც, თუმცა თვითონ არაა სახელის ან პირადი ღირსების უფლების მატარებელი, მაგრამ საამისოდ აქვს დაცვის ღირსი ინტერესი. მას უფლება აქვს, მოითხოვოს სახელისა და ღირსების ისეთი დაცვის განხორციელება, რომელიც პიროვნების არსის განმსაზღვრელია და გრძელდება სიკვდილის შემდეგაც. თუმცა გარდაცვალების შემდეგ პირადი უფლებების დასაცავად აკრძალულია მორალური ზიანის, ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნა. მოცემულ შემთხვევაში მატერიალური ზიანის ანაზღაურება შეიძლება გულისხმობდეს დაკრძალვის ხარჯების გადახდას.²⁹

29 არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრობლემა საქართველოს კანონმდებლობაში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, გვ. 17.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1218-01).

თუ სსკ-ის 1006-ე მუხლს ისე გავიგებთ, რომ სარჩენს შეუძლია მოითხოვოს მარჩენალის გარდაცვალებით მიყენებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, ვინაიდან ზიანში მოიაზრება როგორც არაქონებრივი, ისე მატერიალური ზიანი, მაშინ ყველა იმ შემთხვევაში, სადაც კანონმდებელი უთითებს ზიანის ანაზღაურებაზე, უნდა იგულისხმებოდეს არაქონებრივი ზიანიც. ეს თავისთავად არასწორია და სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის არსებობას აზრს უკარგავს. ამდენად, იქ, სადაც მხოლოდ ზიანის ანაზღაურებაზეა აქცენტი გაკეთებული და პირდაპირ არაა მოხსენებული არაქონებრივი ზიანის კომპენსირება, სსკ-ის 413-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, საუბარია მატერიალურ ზიანზე.³⁰ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით სარჩელის წარდგენა შეუძლია მხოლოდ იმ პირს, რომელსაც დარღვევის შედეგად უშუალოდ მიადგა ზიანი. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს თავად ამ უფლების სუბიექტს მისი პირადი ხასიათის გამო. სხვა პირი ამ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძველს მოკლებულია.³¹

ამდენად, ლოგიკურია საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში გაკეთებული დასკვნაც იმის თაობაზე, რომ გარდაცვლილი პირის სახელის, პატივის, პირადი ცხოვრების საიდუმლოების, საკუთარი გამოსახულების უფლებების ხელყოფის საფუძველზე წარმოშობილი დელიქტური ვალდებულების დროს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს მხოლოდ ამ სიკეთეების „მფლობელ“ უფლებამოსილ პირს. როგორც გარდაცვლილის მემკვიდრეები, ისე სხვა დაახლოებული პირები, ვისთვისაც გარდაცვლილის პიროვნება მნიშვნელოვანი იყო, ახორციელებენ გარდაცვლილის პიროვნული უფლებების (და არა მემკვიდრეობით მიღებული უფლებების) დაცვას. შესაბამისად, მეუღლის, შვილის ან

30 იხ. ცისკაძე მ., 2008. სხეულის დაზიანებისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრობლემა საქართველოს კანონმდებლობაში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, გვ. 17.

31 იხ. დოლონაძე ლ., 2010. მორალური ზიანის ანაზღაურება (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, გვ. 190-196.

სხვა ახლობლის სიცოცხლის ხელყოფის შედეგად წარმოშობილი მორალური ზიანი არ ანაზღაურდება, ვინაიდან ეს პირდაპირ არაა გათვალისწინებული მოქმედი კანონმდებლობით. ამასთან, თუ დაზარალებულმა მიმართა სასამართლოს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით, მაგრამ გადანყვეტილების გამოტანამდე ის გარდაიცვალა, ამ შემთხვევაში არამატერიალური ზიანის ფულადი საზღაური შეიძლება ჩაითვალოს სამკვიდრო მასის შემადგენელ ნაწილად.³²

გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დაუშვებლობა თითქოს გარკვეულწილად უპირისპირდება პრინციპს, რომ ადამიანის ღირსების დაცვა ვრცელდება როგორც გვამზე, ისე გარდაცვლილის ხსოვნაზე,³³ ვინაიდან დასადგენია, მაშინ როგორ უნდა მოხდეს პირის პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ.

ნ. ბარაბაძის თქმით, თუ ახლობელი დაზარალებულისთვის ზიანის მიყენების ფაქტს ესწრებოდა, რამაც გამოიწვია მის მიმართ ფიზიკური და ზნეობრივი ტანჯვა, მას დაზარალებულისაგან დამოუკიდებლად უნდა წარმოეშვას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება. ხშირად ახლობელთა მხრიდან სულიერი ტანჯვის განცდის ხარისხი დაზარალებულთან შედარებით შეიძლება გაცილებით დიდი იყოს.³⁴ მოცემულ შემთხვევაში ეს პირი თვითონ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების

მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. დაინტერესებულ პირთა წრეში შედიან გარდაცვლილის მემკვიდრეები, რადგან მემკვიდრეობის მიღებით მათ ხელში გადადის ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, რომელთა განხორციელება ნაწილობრივ განსაზღვრულია გარდაცვალების რეპუტაციით. ასევე, ამ სუბიექტებად უნდა მოიაზრობდეს გარდაცვლილის პირველი და მეორე რიგის ნათესავები, რომლებსაც შეუძლიათ დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე პირადად მათთვის მიყენებული მორალური ზიანის კომპენსაცია მოითხოვონ. ამასთან, თუ გარდაცვლილს არ ჰყავს ნათესავი, ოჯახის წევრი და მემკვიდრე, გარდაცვლილის ღირსების დაცვა შესაძლებელია განახორციელოს მისმა მეგობარმა.³⁵

საქართველოს უახლეს სასამართლო პრაქტიკაში მოიპოვება გადანყვეტილება, რომლითაც განიმარტა, რომ დედა შვილის ცხედრის პირველად ნახვისას განიცდის სულიერ ტკივილს. ასეთ ვითარებაში მყოფი პირისათვის შვილის ცხედრის ადგილსამყოფლისა და კონკრეტულ რეისზე ნეშტის არარსებობის მიზეზების დროულად შეუტყობინებლობისას მოქმედებს პრეზუმფცია, რომ ავიაკომპანიის მხრიდან ვალდებულების დარღვევით განცდილი ზემოაღნიშნული ნეგატიური ფაქტორებიდან გამომდინარე, მოსარჩელის ჯანმრთელობას მიაღდა იმგვარი ზიანი, რასაც მოჰყვა პირის სულიერი ტანჯვა, ძლიერი ემოციური სტრესი. ამდენად, დადგენილად მიჩნეული ფაქტები (მოპასუხის მხრიდან ვალდებულების დარღვევა, ზიანის დადგომა, მიზეზობრივი კავშირი მოპასუხის ქმედებასა და დამდგარ ზიანს შორის) იძლევა სსკ-ის 413-ე მუხლით გათვალისწინებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემადგენლობას.³⁶

რაც შეეხება უშუალოდ გარდაცვლილის პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვას,

32 იხ. ნინიძის კომენტარები სსკ-ის მე-19 მუხლზე, 2002. წიგნში „სსკ-ის კომენტარი“, წ. I, „სამართალი“, თბილისი, გვ. 81; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 9 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-14-1466-05); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1218-01); იხ. ცისკაძე მ., 2008. სხეულის დაზიანებისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრობლემა საქართველოს კანონმდებლობაში, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, გვ. 19-20.

33 Schweers St., 2006. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, S. 172-174.

34 იხ. ბარაბაძე ნ., 2006. მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, №2, გვ. 101.

35 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003. პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 132-133, 161.

36 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 10 სექტემბრის გადაწყვეტილება (№ას-979-940-2014).

აქ მიზანშეწონილია, გამოყენებულ იქნეს უფლების კერძოსამართლებრივი დაცვის სხვა ფორმები, მაგალითად, უარყოფა, მოქმედების შეწყვეტა და სხვა.³⁷

ამასთან, შესაძლებელია მარჩენალის გარდაცვალებას მოჰყვეს მისი ახლობლის ჯანმრთელობის ხელყოფა, რაც ამ პირს აქცევს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლების დამოუკიდებელ სუბიექტად. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში მიადგა რა სუბიექტის პირად სიკეთეს ზიანი³⁸, მან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაზე უნდა იდავოს არა სსკ-ის 1006-ე მუხლის საფუძველზე, ვინაიდან ის მხოლოდ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველს იძლევა, არამედ საერთო საფუძველების, კერძოდ, სსკ-ის 413-ე და 992-ე მუხლებზე დაყრდნობით.

დასკვნა

გემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სსკ-ის 1006-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის გამოსაყენებლად უნდა შემოწმდეს შემდეგი წინაპირობები: ა) დაზარალებულის გარდაცვალება, ბ) სამართალდამრღვევის მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება, გ) დამდგარ შედეგსა და ქმედებას შორის მიზეზობრივი კავშირი, დ) იმ პირის არსებობა, რომლის რჩენაც დაზარალებულს ვვალეობდა, ე) არის თუ არა სარჩოს გადახდის

ვალდებულება ძალაში. შესაბამისად, მხოლოდ ამ საფუძველების ერთდროულად (კუმულაციური წესით) არსებობის შემთხვევაში წარმოეშობათ სარჩოს მიღების უფლება იმ პირებს, რომელთა რჩენაც დაზარალებულს ვვალეობდა.

აქვე საგულისხმოა, რომ სსკ-ის 1006-ე მუხლის ფარგლებში არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება გამორიცხულია, ვინაიდან, სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება „კანონით ზუსტად დადგენილ შემთხვევებში“, ხოლო სსკ-ის 1006-ე მუხლში ხაზგასმულია „ზიანის ანაზღაურება“, რომელიც სარჩოს მიღებაში გამოიხატება.

ამასთან, შესაძლებელია პირის გარდაცვალებას მიზეზობრივად მოჰყვეს მისი ახლობლის ჯანმრთელობის ხელყოფა, რამაც შეიძლება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველი შექმნას, ვინაიდან სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი უშვებს ჯანმრთელობის დაზიანებისას მორალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. თუმცა ხაზგასასმელია, რომ აქ უკვე საქმე არ ეხება სსკ-ის 1006-ე მუხლზე დაყრდნობით არაქონებრივი ზიანის კომპენსირებას, არამედ შესაძლებელია გარდაცვლილის ახლობლის ჯანმრთელობის ხელყოფისთვის არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილის და სსკ-ის 992-ე მუხლის კუმულაციით. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში გარდაცვლილი პირის ახლობელი საკუთარი ჯანმრთელობის შელახვის გამო ხდება დამოუკიდებელი მოთხოვნის სუბიექტი.

37 იხ. ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, „ბონა კაუზა“, თბილისი, გვ. 254-255.

38 იხ. ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, „ბონა კაუზა“, თბილისი, გვ. 252-253.

ბიბლიოგრაფია:

1. ბარაბაძე ნ., 2012. მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, „უნივერსალი“, თბილისი.
2. თოდუა მ., ქურდაძე შ., 2005. ცალკეული კატეგორიის სამოქალაქო საქმეებზე გადანაცვლებათა მიღების თავისებურებანი, თბილისი.

THE PROBLEM OF COMPENSATING THE DAMAGE IN CASE THE DEATH OF VICTIM OCCURS

Michael Bichia

*Doctor of Law, Visiting Lecturer of the TSU Law Faculty,
Associate Professor of European Teaching University and
David Aghmashenebeli University of Georgia, Advocate*

KEY WORDS: Tort, Death, Compensation

RESUME

Legislator has devoted CCG article 1006 (Civil Code of Georgia) to a tort liability for compensating the damage caused by the death of victim.

Study revealed that prerequisites of part 1 of CCG 1006 are: a) death of a victim, b) unlawful and culpable act committed by a delinquent, c) causal relationship between conduct and result, d) existence of a person, whose material support was responsibility of the victim and e) liability to material support must be valid. These details must be thoroughly studied to use CCG 1006. Because persons, receiving material support from the victim, will have the right on material support only if all these requirements are met (cumulatively).

Moreover, CCG 1006 does not relate to the case of compensating immaterial damage. Because it would contradict with the compensation defined by CCG 413 paragraph 1 about the „law on immaterial damage in specific cases“. CCG 1006 defines re-

ceiving subsistence, which substitutes compensation of damage. However, it is possible that death of the sufferer causes health damage for a relative and this may trigger the basis for compensating non-property damage, because under CCG 413, paragraph 2 (not under Article 1006) it is possible to compen-

sate moral damage caused by death of the victim. In this situation, it should be underlined that the case is about health damage of the relative of the victim, making the relative a separate party of demand, so this case is not about compensating non-property damage at the moment of death of the victim.

NOTES:

1. see Staake M., 2014. Gesetzliche Schuldverhältnisse, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, S. 5. (In German)
2. see Schnellhammer K., 2014. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen, samt BGB Allgemeiner Teil, 9. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, S. 706. (In German)
3. about the protection of life, health and other non-property Goods see Werthwein S., 2009. Das Persönlichkeitsrecht im Privatrecht der VR China, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, Berlin, S. 65-68, 165. (In German)
4. see Kötz H., Wagner G., 2013. Deliktsrecht, 12. Auflage, München, S. 146. (In German)
5. It is true that there is nothing about compensation of prenatal harm in Georgian law but in case of harm done to fetus CCG 992 must be used as well, according to expanded definition. Gelashvili I., 2012. Law position of embryo, „Meridiani“, Tbilisi, p. 38, (In Georgian)
6. see Ehmann H., 2013. Deliktsrecht mit Gefährdungshaftungsrecht, Lehrbuch, München, S. 52-53. (In German)
7. about absolute rights see Ioffe O., 1958. Soviet Civil law, general part, right of ownership. A common teaching of the obligations, ed. Leningrad University, Leningrad, p. 75 (RUS).
8. see Dundua M., 2009. The ratio of tort liability and contractual liability, „Journal of Law“, №1, p. 59. (In Georgian)
9. see Jousen J., 2008. Schuldrecht I, Allgemeiner Teil, W. Kohlhammer GmbH Stuttgart, Stuttgart, S. 17, 50 (In German); see Schmidt E., 2004. Das Schuldverhältnis, Eine systematische Darstellung des Allgemeinen Schuldrechts, C. F. Müller Verlag, Heidelberg, S. 23-24. (In German)
10. about this two mains see Hampel M., 2009. Das private Bauvertragsrecht im russischen Recht, Ein bewertender Vergleich zum deutschen Recht, Frankfurt am Main, S. 411-412. (In German)
11. Schmidt R., 2003. Das Schuldrecht Besonderer Teil II – Gesetzliche Schuldverhältnis, 1. Auflage, Grasberg bei Bremen, S. 190-191. (In German)
12. see Fuchs M., Pauker W., 2012. Delikts- und Schadenersatzrecht, 8. Auflage, Heidelberg, S. (In German)
13. about legally acknowledged given special human rights see Werthwein S., 2009. Das Persönlichkeitsrecht im Privatrecht der VR China, De Gruyter Rechtswissenschaften Verlags-GmbH, Berlin, S. 65-68, 165. (In German)

14. see Chikvashvili Sh., 2001. In Book: Comment of Civil Code Georgia (Red. L. Chanturia), B. II, p. II, „SamarTali“, Tbilisi, p. 380, 382-383. (In Georgian); about exceptional circumstances of Unlawfulness see Cercvadze G., 2014. Contractual Law (Red. G. Jugeli), Tbilisi, p. 685. (In Georgian)
15. Zoidze B., 2001. Comment of Civil Code Georgia (Red. Chanturia L.), „SamarTali“, Tbilisi, 370-371. (In Georgian)
16. Romanova N. A., 2008. To a question on definitions of guilt in civil law, in scientific journal of KubGAY, № 41. (7), p. 22 (RUS).
17. see Qochashvili Q., 2009. Blame as a condition of civil law liability, „Journal of Law“, №1, p. 88-89. (In Georgian)
18. see Michael E. Zeising, 2004. Der Nasciturus im Zivilverfahren, Göttingen, S. 86. (In German)
19. see Drees Jost-Detlef, 1994. Schadensberechnung bei Unfällen mit Todesfolge, 2. Auflage, Karlsruhe, S. 7, 16. (In German)
20. Macharashvili O., 2000. Torts in International private law, Journal „Almanakhi“, №15, p. 24. (In Georgian)
21. see Drees Jost-Detlef, 1994. Schadensberechnung bei Unfällen mit Todesfolge, 2. Auflage, Karlsruhe, S. 18. (In German)
22. SCGD 16.12.2013 (Case No.as-942-900-2013). (In Georgian)
23. SCGD 15.05.2014 (Case No.as-363-343-2014). (In Georgian)
24. SCGD 16.12.2013 (Case No.as-942-900-2013). (In Georgian)
25. see Bichia M., 2012. Protection of Personal life, in accordance with the Civil Law of Georgia, Tbilisi, p. 250. (In Georgian)
26. see Michael E. Zeising, 2004. Der Nasciturus im Zivilverfahren, Göttingen, S. 86. (In German)
27. see Ninidze T., Defence of private rights after death, 2002. In Book: „Comment of Civil Code Georgia, B. I, „Samartali“, Tbilisi, p. 78-79. (In Georgian)
28. see Ciskadze M., 2008. The problem of compensating non-property damage for physical harm in Legislation of Georgia, Journal „Justice and Law“, №2, p. 17. (In Georgian)
29. SCGD 24.04.2002 (Case No.3k-1218-01). (In Georgian)
30. see Ciskadze M., 2008. The problem of compensating non-property damage for physical harm in Legislation of Georgia, Journal „Justice and Law“, №2, p. 17. (In Georgian)
31. see Doghonadze L., 2010. The compensation of moral damage (Dissertation), Tbilisi, p. 190-196. (In Georgian)
32. see Ninidze T., Defence of private rights after death, 2002. In Book: „Comment of Civil Code Georgia, B. I, „Samartali“, Tbilisi, p. 81 (In Georgian); SCGD 09.11.2006 (Case No.as-14-1466-05). (GEO); SCGD 24.04.2002 (Case No.3k-1218-01). (In Georgian); Ciskadze M., 2008. The problem of compensating non-property damage for physical harm in Legislation of Georgia, Journal „Justice and Law“, №2, p. 19-20. (In Georgian)
33. Schweers St., 2006. Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, S. 172-174. (In German)
34. see Barabadze N., 2006. Persons authorized for compensating moral damage, „Human and constitution“, №2, p. 101. (In Georgian)
35. see Chikvashvili Sh., 2003. Liability for moral damage, „Meridian“, Tbilisi, 132-133, 161. (In Georgian)
36. SCGD 10.09.2015 (Case No.as-979-940-2014). (In Georgian)

37. see Bichia M., 2012. Protection of Personal life, in accordance with the Civil Law of Georgia, Tbilisi, p. 254-255. (In Georgian)
38. see Bichia M., 2012. Protection of Personal life, in accordance with the Civil Law of Georgia, Tbilisi, p. 252-253. (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. Barabadze N., 2012. Moral damage and the problem of compensating it, „Universali“, Tbilisi. (In Georgian)
2. Todua M., Qurdadze Sh., 2005. Peculiarities of decision-making in certain categories of civil cases, Tbilisi. (In Georgian)